

Додаткова підтримка (scaffolding) під час
інклюзивного навчання:
асистування та корекційно-розвивальні
вправи

Про лектора

Шевців
Зоя
Михайлівна

- доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи Рівненського державного гуманітарного університету,
- авторка підручника «Основи інклюзивної педагогіки»;
- розробниця і гарантка ОП «Початкова освіта. Інклюзивна освіта» в РДГУ на педагогічному факультеті;
- «Відмінник освіти».
- членкиня журі конкурсної комісії II туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з галузей знань і спеціальностей за напрямом «Актуальні проблеми інклюзивної освіти» (м.Київ);
- регіональна координаторка ГО «Інклюзивний простір. Українська спільнота» на Рівненщині,
- гарантка освітніх програм на Українській автентичній платформі «ВІП.ОСВІТА»

Сьогодні розглянемо :

Виклики, пов'язані із запровадженням біопсихосоціальної моделі в систему освіти

Командний підхід, команда супроводу під час інклюзивного навчання

Особливості надання додаткової підтримки різнопрофільними фахівцями команди супроводу

Корекційно-розвивальна допомога вчителя під час інклюзивному навчання

Інклюзія
в освіті

Включення **всіх дітей** в
освітній процес в
заклад освіти
за місцем проживання

Загальні
основи
про
інклюзію
в освіті

Інклюзивний
заклад

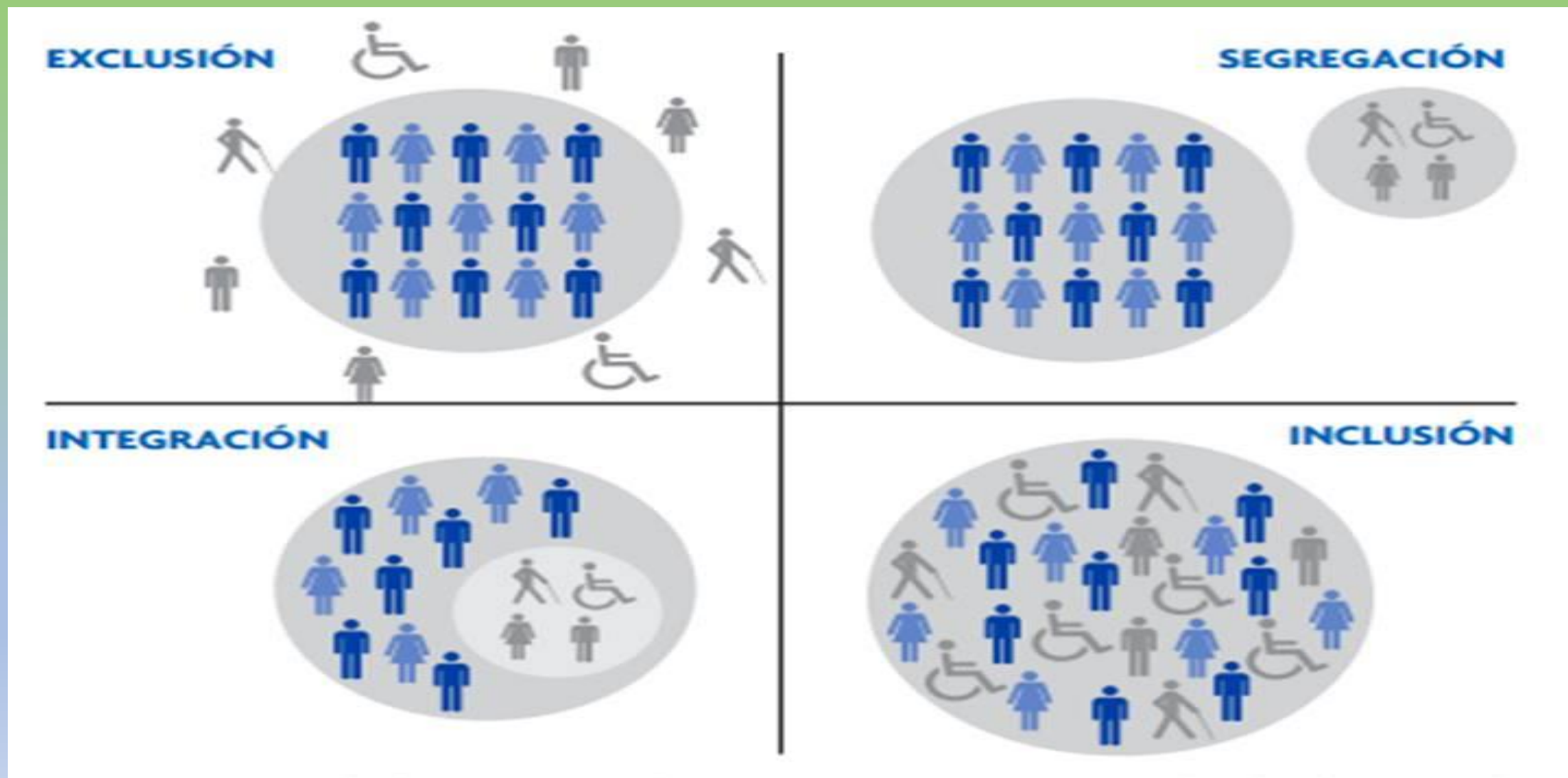
Установа,
яка приймає **ВСІХ**
дітей на навчання

Інклюзивність

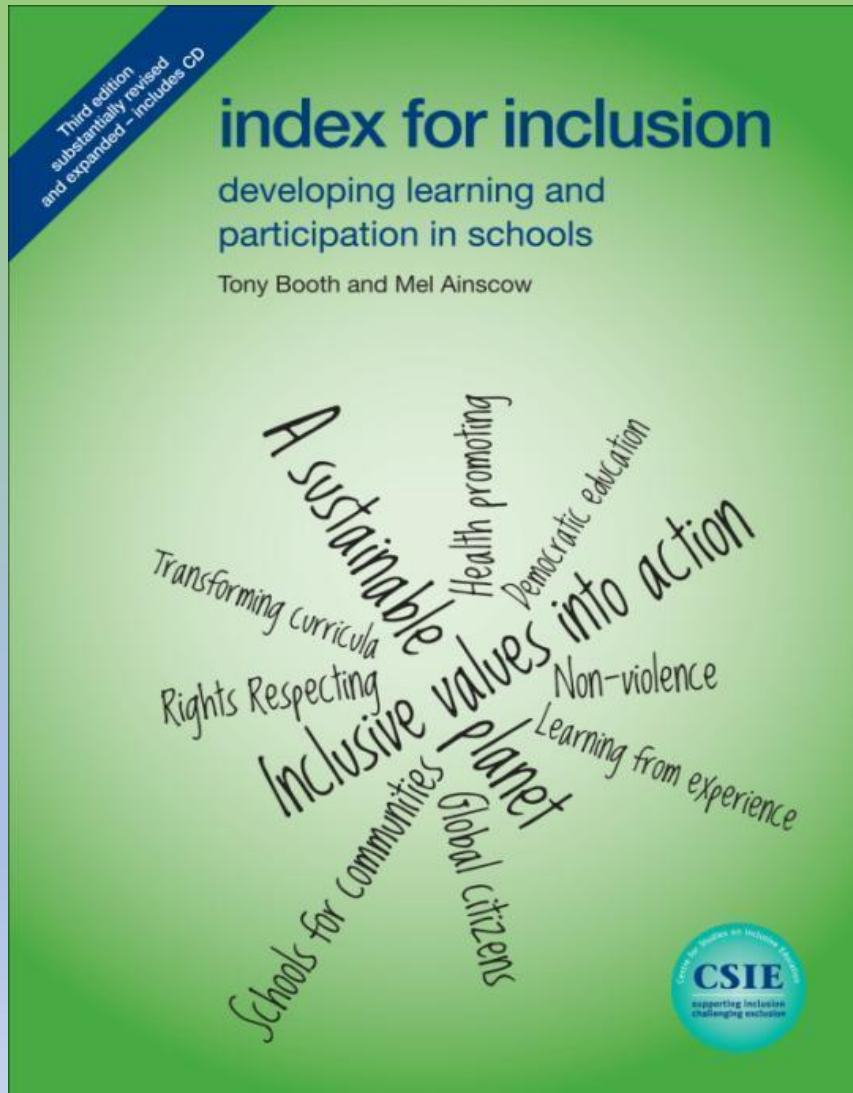
Форма спільного навчання

Так здійснювалася інклюзія:

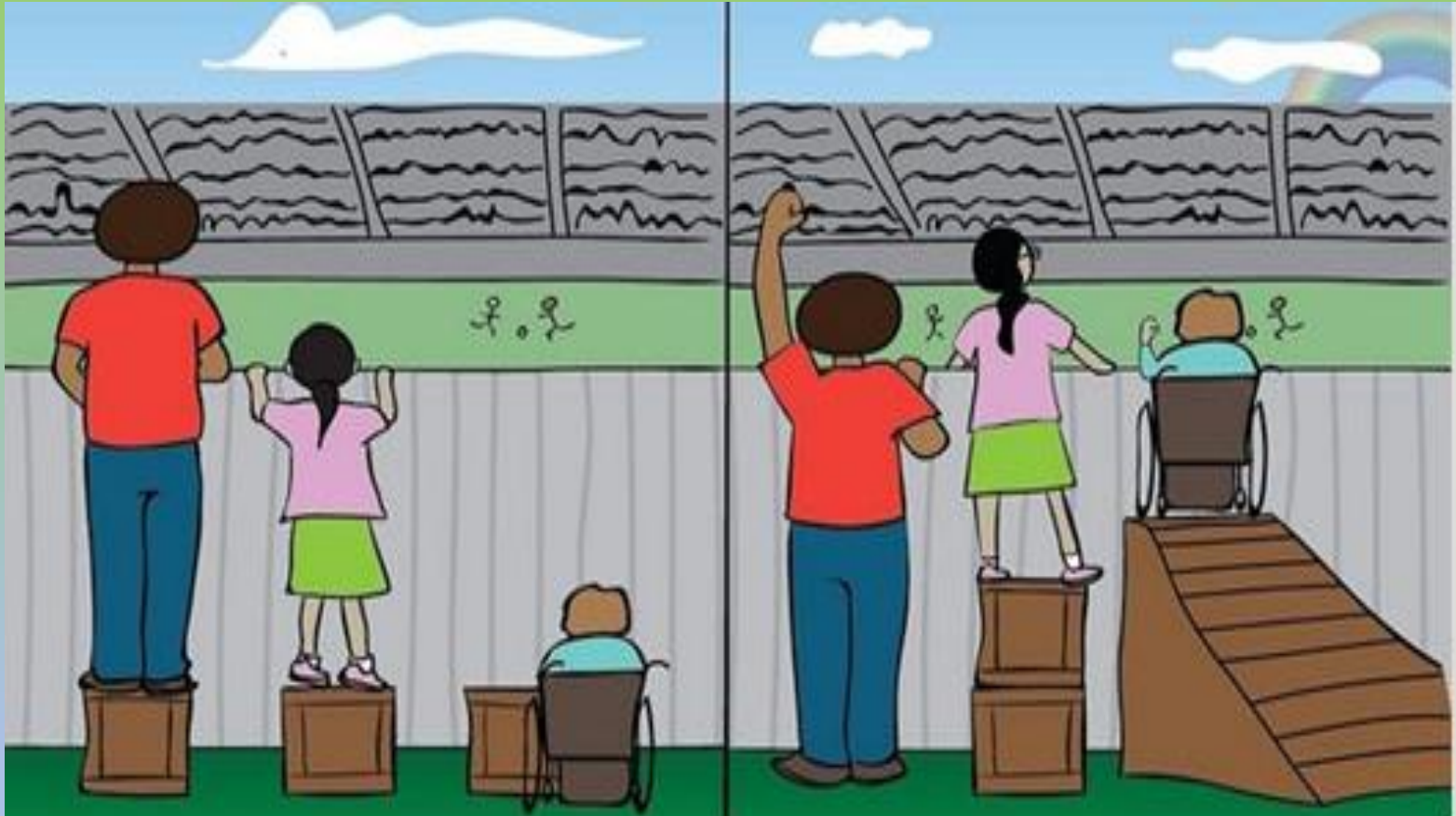
Індекс інклюзивності -цифровий показник послідовних змін на розвиток будь-якого явища загалом

Зокрема

- на розвиток нової культури планування діяльності закладів освіти на основі інклюзивних цінностей та практики самооцінювання;
- на забезпечення подальшого розуміння інклюзії як процесу визначення бар'єрів у навчанні для УСІХ дітей, у тому числі й для дітей з особливими потребами;
- на визначення можливості щодо усунення різних бар'єрів;
- На сприяння подальшого розвитку інклюзивного навчання як інклюзивної культури, практики та освітньої політики.

РІВНІСТЬ чи СПРАВЕДЛИВІСТЬ ?

**Справедливість буде тоді, коли не буде акценту на медичних діагнозах.
Запорукою цього є правильне спілкування**

Отже, мета інклюзії в освіті полягає

у ліквідації соціальної ізоляваності будь-яких категорій дорослих та дітей. Міжнародні документи свідчать, що здобувачі освіти з особливими потребами мають навчатися за місцем проживання у закладах загальної освіти. Саме через це, різнопрофільні фахівці, які надають освітні та додаткові послуги, повинні враховувати різні види труднощів у навчанні та узгоджувати їх з потребами дітей.

Виклики, пов'язані із запровадженням біопсихосоціальної моделі в систему освіти

Кожна дитина має свої індивідуальні особливості. Через певні фактори можуть виникати різні порушення розвитку дитини. У цьому випадку ми говоримо, що дитина має особливі потреби (ОП).

Існує два підходи до розуміння сутності ООП

Медичний підхід

розглядає проблеми дитини з ООП через наявність порушень розвитку чи стану здоров'я.

Напрямок діяльності фахівців полягає в медичній допомозі особі з ООП з метою одужання або поліпшення її стану здоров'я

Соціальна підхід

визначає наявність проблеми дитини з ООП через бар'єри у зовнішньому середовищі, яке її оточує.

Передбачає, що система освіти має бути більш гнучкою, здатною до забезпечення рівних прав на отримання освіти всіма дітьми без дискримінації.

Будемо висловлюватися коректно
(постанова КМУ від 09.08.2017р. №588) :

Неправильно	Правильно
Глухий, туговухий, глухонімий, німий	Нечуючий, особа з порушенням слуху
Інвалід	Особа з інвалідністю
Особа з вадами фізичного розвитку	Особа з порушенням слуху, мовлення та ін.
Особа з вадами розумового розвитку	Особа з ментальними порушеннями
Особа з обмеженими можливостями	Особа з інвалідністю
Людина з хворобою Дауна	Людина з синдромом Дауна
Неповноцінна людина	Особа з інвалідністю

Біопсихосоціальна модель визначає людину як цілісний організм, у якому біологічні, психологічні та соціальні чинники перебувають у взаємозв'язку.

Біопсихосоціальна
модель
здоров'я

З 1 січня 2022 року набрала чинності Постанова КМУ «Про внесення змін до деяких постанов КМУ щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами» від 21 серпня 2021 року та від 15 вересня 2021 р. № 957 “ Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти”, яка врегульовує організацію інклюзивного навчання.

Відтепер створення інклюзивних класів та розподіл освітньої субвенції здійснюється за рівнем надання **підтримки** .

Підтримка учнів з ООП надається відповідно встановлених категорій (типів) освітніх потреб (труднощів)

Термін «підтримка» використовується для опису інструментів (форм, методі та засобів), які педагог надає учням для того, щоб допомогти їм бути успішними при виконанні складних завдань.

Запропонував термін «підтримка» (scaffolding) Джером Брунер (1915-2016р.р.), ґрунтуючись на теорії «зони найближчого розвитку» Л.С. Виготського.

Ця метафора особливо вдала для освітнього процесу, оскільки підтримка «scaffolding» в будівництві - з *анг.* риштування, яке може змінюватися в залежності від того, як учень може справлятися із завданнями самостійно.

Категорії (типи) освітніх потреб (труднощів)

-
- Інтелектуальні
 - Функціональні (сенсорні, моторні, мовленнєві)

- Фізичні
- Навчальні

- Соціоадаптаційні/соціокультурні
-

Інтелектуальні:

полягають в обмеженні функціонування різного ступеня прояву передумов інтелекту (*пам'яті, уваги, мислення, мовлення, вольових процесів, мотивації* тощо), власне інтелекту (здатності до узагальнення, абстрагування, міркування; продукування думки, судження; здатності робити висновки тощо), інвентарю інтелекту (*набутих знань, умінь, навичок*)

Труднощі

Фізичні:

полягають в обмеженні функціонування різного ступеня прояву органів та кінцівок дитячого організму

Функціональні

(сенсорні, моторні, мовленнєві):
полягають в обмеженні життєдіяльності різного ступеня прояву слухової, зорової, опорно-рухової (кістково-м'язової), мовленнєвої функцій (стосуватися відтворення звуко-складової структури слова; розбірливості мовлення; темпу і ритму; мелодико-інтонаційного малюнку; характеристик голосу; розрізнення звуків мовлення на слух; використання словникового запасу і граматики; перебігу читання, письма, комунікації)

Навчальні:

полягають в обмеженні або своєрідності перебігу довільних видів діяльності різного ступеня прояву (писемного виду діяльності, математичних дій тощо)

Соціоадаптаційні/ соціокультурні
(особистісні, середовищні
труднощі) полягають

Соціоадаптаційні труднощі

у наявності бар'єрів на шляху до формування навичок:

- пристосування до умов соціального середовища;
- організації адекватної системи відносин із соціальними об'єктами;
- прояву неадекватної поведінки;
- інтеграції в соціальні групи, засвоєння стабільних соціальних умов, прийняття норм і цінностей нового соціального середовища, форм соціальної взаємодії

Відповідно до кожної категорії освітніх труднощів розроблено п'ять рівнів підтримки дитини з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі.

Наголошуємо! Що рівні підтримки залежать від індивідуальних особливостей та потреб дитини з освітніми труднощами, а не від медичних діагнозів.

Маркерами визначення труднощів є:

Фізичні труднощі

Незначні порушення опорно-рухового апарату, які не призводять до ускладнень в освітній діяльності (плосковальгусна деформація стоп, порушення ОРА тощо).

Тимчасові порушення функціонування (переломи, струс мозку, пошкодження хребта, оперативні втручання тощо).

Соціоадаптаційні труднощі

Поведінкові

Короткотривала, несистематична емоційна збудженість та емоційна вразливість.

Несистематичні труднощі під час побудови взаємин з однолітками.

Особистісні

Поодинокі прояви девіантної поведінки.

Здобуває освіту в закладі освіти з навчанням мовами корінних народів та національних меншин.

Інтелектуальні (когнітивні) труднощі

Тимчасові, непостійні, короткотривалі, ситуативні, незначні порушення пам'яті, уваги, мислення.

Розуміє звернене мовлення, проте має обмежений активний словник.

Зниження інтелектуальної активності в період хвороби, або під час загострення деяких станів (астенія), або після перенесеного стресу.

Зниження продуктивності механічного запам'ятовування.

Навчальні труднощі

Учень засвоює програмний матеріал на початковому рівні з одного-двох предметів або окремі теми (мовно-літературного та математичного циклів).

Незначні труднощі під час читання та письма, що загалом не перешкоджають розумінню прочитаного та формуванню письмового висловлювання, проте писемне мовлення містить окремі помилки одного або різних типів.

Труднощі засвоєння матеріалу, пов'язані з мовним бар'єром, адаптацією.

Сенсорні

Порушення зору, слуху, опорно-рухового апарату, які усуваються корекційними засобами та не перешкоджають здобуттю освіти.

Моторні

Незначні порушення опорно-рухового апарату, які не призводять до ускладнень в освітній діяльності.

Функціональні труднощі

МОВЛЕННЄВІ

Наявність незначних, поодиноких особливостей функціонування мовлення, які можуть бути присутні в різних поєднаннях:

- 1) *труднощі вимови одного чи більше звуків*, недостатньо чітка та чиста за звучанням вимова звуків;
- 2) *недосконалість словника за якістю*, недостатнє і неточне використання лексичного значення слова;
- 3) *незначні труднощі узгодження слів у словосполученнях, реченнях або добору правильної форми слова*;
- 4) *недостатнє інтонаційне забарвлення усного мовлення*;
- 5) *темп мовлення може бути дещо прискорений або уповільнений, ритм скандований та нерівномірний*.

Команда супроводу під час інклюзивного навчання

Інклюзивне навчання –

структурна компонента освітнього процесу закладу освіти, яка реалізується на уроці **під керівництвом учителя**

В інклюзивній педагогіці -

це взаємодія вчителя з розмаїтим учнівським колективом у процесі сумісної учіннєвої діяльності в спеціально організованих умовах закладу загальної середньої освіти, яка базується на принципах, визначених Законом України «Про освіту»

Найважливішою умовою якісного інклюзивного навчання є надання здобувачеві освіти додаткових послуг (допомоги) фахівцями соціономічних спеціальностей.

Учитель, асистент вчителя та інші допомагаючі фахівці – **це команда спеціалістів, у** якій кожен виконує свою роль.

ПРИМІРНЕ ПОЛОЖЕННЯ

про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти

Наказ Міністерства освіти і науки України 08.06.2018 № 609

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text>

До складу Команди супроводу дитини з ООП входять:

ПОСТІЙНІ УЧАСНИКИ

- ☒ Директор або заступник директора з навчально-виховної роботи
- ☒ Вчитель початкових класів (класний керівник)
- ☒ Вчителі-предметники
- ☒ Асистент вчителя

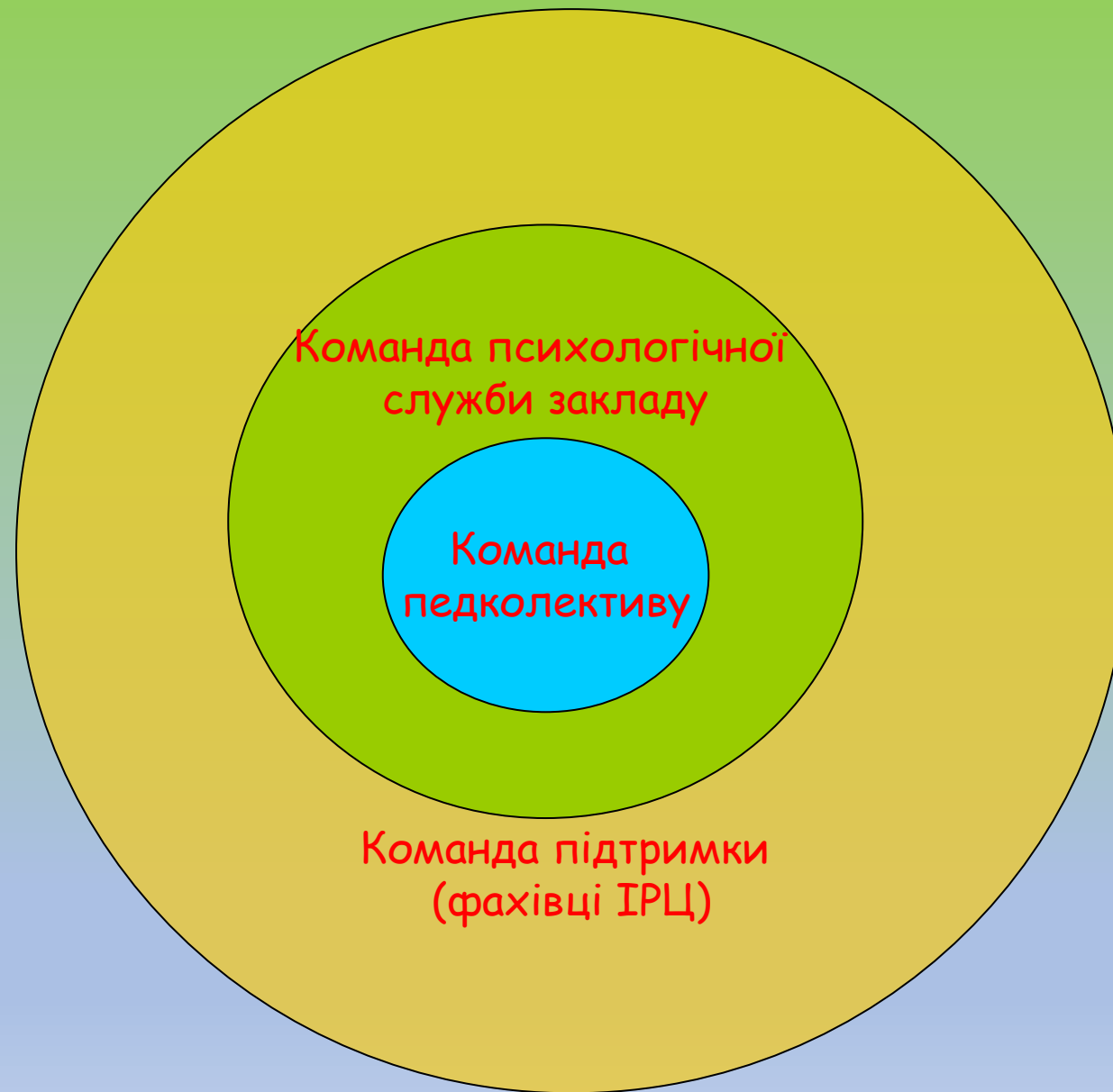
- ☒ Практичний психолог
- ☒ Соціальний педагог
- ☒ Вчитель-дефектолог (з урахуванням освітніх потреб дитини з ООП)
- ☒ Вчитель-реабілітолог
- ☒ Батьки дитини

ЗАЛУЧЕНІ ФАХІВЦІ

- ☒ Медичний працівник школи
- ☒ Лікар
- ☒ Асистент дитини
- ☒ Спеціалісти системи соціального захисту населення
- ☒ Спеціалісти служби у справах дітей
- ☒ Фахівець ІРЦ

Отже, основою запровадження інклюзивного навчання в заклади загальної середньої освіти є КОМАНДНИЙ ПІДХІД, який розглядається як динамічна система взаємозв'язків спеціалістів соціономічних професій типу «людина-людина», а саме: педагогічно-психологічного, медичного, соціального профілів. Він ґрунтується на врахуванні варіативних тактик співробітництва між усіма суб'єктами інклюзивної освіти задля досягнення максимально можливого соціокультурного залучення дітей з особливими потребами до загальної освітньої системи.

Команда фахівців з інклюзивного навчання — це група фахівців, в основі діяльності яких лежить взаємодія, спрямована на реалізацію потенційних можливостей дитини з ООП і, які при цьому надають різні послуги.

Освітня послуга надається педагогами і розглядається як комплекс визначених законодавством предметів вивчення, дисциплін, індивідуальних завдань, контрольних заходів тощо, спланованих і організованих для досягнення визначених результатів навчання.

Корекційно-розвивальна робот – це система заходів, що дозволяють вирішувати завдання своєчасної допомоги дітям, які зазнають труднощі у навчанні і шкільній адаптації в структурі освітнього процесу .

Психолого-педагогічні послуги - комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку особи з особливими освітніми потребами, що передбачені індивідуальною програмою розвитку та надаються педагогічними працівниками закладів освіти, інклюзивно-ресурсних центрів, іншими фахівцями соціономічних спеціальностей.

Корекційно-розвиткові послуги (допомога) - комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, спрямованих на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення.

Детальніше: https://urst.com.ua/pro_osvitu/st-1

Отже, **запорукою** ефективного інклюзивного навчання в закладі загальної середньої освіти є **взаємодія** вчителів, відповідних фахівців, батьків та учнів.

Усі фахівці соціономічних професій з проблем розвитку дітей є важливими помічниками та партнерами вчителя.

Особливості надання додаткової підтримки різнопрофільними
фахівцями команди супроводу:
асистентом вчителя;
асистентом дитини;
вчителем

Найчастіше учитель взаємодіє в класі
з **асистентом вчителя.**

Асистент вчителя -

це педагогічний працівник, що призначається на посаду керівником закладу освіти, має педагогічну освіту та забезпечує індивідуальний підхід до учнів, які сумісно навчаються в інклюзивному класі закладу загальної середньої освіти.

Посадові обов'язки асистента вчителя визначає керівник закладу освіти

- забезпечувати єдність навчання, виховання та розвитку учнів;
- дотримуватися принципу конфіденційності стосовно стану здоров'я та іншої особистої інформації про дітей у класі;
- допомагати вчителю у навчанні не лише дитині з ООП, а усім іншим учням класу;
- брати участь у розбудові інклюзивного освітнього середовища разом з іншими вчителями школи;
- організовувати спільно з учителем освітній процес;
- забезпечувати комунікацію школи та батьків учнів з особливими освітніми потребами;
- володіти навичками домедичної допомоги дітям

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-675736-12#Text>

Взаємодія вчителя і асистента:

Учитель керує роботою у класі, а асистент учителя, беручи безпосередню участь в освітньому процесі, здійснює супровід учнів, які мають певні особливості у засвоєнні навчального матеріалу.

Учитель і асистент разом працюють над створенням курикулуму для учня з ООП, а саме:

- обговорюють необхідність адаптації/модифікації базового плану ЗЗСО і розробляють індивідуальний навчальний план (ІНП) на цій основі;
- розробляють згідно з ІНП індивідуальну навчальну програму (ІНПр)
- розробляють поурочне планування навчальних дисциплін;
- підбирають навчальний і роздатковий матеріал

Асистент дитини/учня (за потреби)

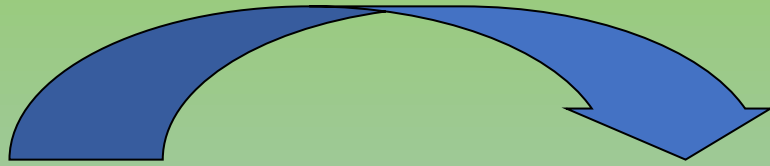
Закон України від 6 вересня 2018 р. №8556 „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг”:

гарантує безперешкодний доступ асистента дитини до освітнього процесу;

зобов'язує проходити медичний огляд;

призначається за рекомендаціями інклюзивно-ресурсного центру та письмовою заявою батьків або осіб, які їх замінюють

Соціальна послуга супроводу під час інклюзивного навчання

- комплекс заходів,
спрямованих на
забезпечення повної та
ефективної участі
отримувача соціальної
послуги в освітньому
процесі шляхом
надання допомоги і
підтримки:

- у пересуванні,
- у самообслуговуванні,
- у спілкуванні та комунікації з дітьми педагогами та іншими учасниками освітнього процесу,
- харчуванні,
- орієнтації у просторі,
- а також на забезпечення безпеки в приміщенні, на території закладу дошкільної, середньої освіти та на іншій території під час екскурсій, навчальних поїздок, інших заходів, передбачених освітнім процесом

Діяльність асистента дитини відрізняється від діяльності асистента вчителя тим, що

- асистент дитини надає соціальну послугу одній дитині зі складними чи комплексними порушеннями розвитку, а асистент вчителя надає освітню послугу

Асистентом дитини може бути:

- один з батьків або осіб, які їх замінюють;
- соціальний працівник;
- волонтер.

Корекційно-розвивальна допомога вчителя під час інклюзивного навчання

Методи і прийоми проведення корекційно-розвивального впливу вчителя у процесі уроку:

1. **Наочні.** До них відносять спостереження, розглядання предметів, явищ, картин, демонстрацію слайдів, діафільмів, використання комп'ютерних програм.
2. **Практичні.** До цієї групи належать різні види предметної і продуктивної діяльності, ігри, елементарні досліди, моделювання.
3. **Словесні.** До цієї групи методів входять словесні інструкції, бесіда, розповідь педагога, читання, пояснення. В основі словесних методів лежить використання мовлення.
4. **Методи мотивації** та стимулювання обов'язку та відповідальності. Створення ситуації успіху.

Корекція поведінки.

Мета «небажаної поведінки»:

Доступ до бажаного.

Дитина намагається отримати те, чого їй на даний момент дуже хочеться. Наприклад, дитина кричить до того моменту, поки не отримає улюблену машинку. У цьому випадку дати дитині іграшку — означає закріпити її поведінку

Уникнення вимог.

Дитина не хоче виконувати поставлене перед нею завдання. Наприклад, коли ви кажете дитині з'їсти банан, смак якого їй жахливо не подобається, вона щоразу кидає його на підлогу. У такій ситуації, якщо дозволити дитині не їсти банан, після того як вона його кинула, то поведінка закріпиться

Отримання уваги.

Привертання «позитивної» чи «негативної» уваги з боку оточуючих. Наприклад, дитина стукає предметом, коли дорослий від неї відходить. Якщо бігти до дитини щоразу, коли чуєте, що вона стукає — це закріпить поведінку

Аутостимуляція.

Одна з найбільш складних функцій поведінки для корекції. Дитина повторює певну дію, виконання якої приносить їй сенсорне задоволення. Тобто, це поведінка, яка закріплюється сама собою. Основною відмінністю даної функції поведінки від інших є те, що дитина проявляє таку поведінку за будь-яких умов, навіть коли вона на самоті. Наприклад, дитина махає долонями перед очима

Поширені проблеми з поведінкою дитини

Налагодження емоційно-позитивного контакту з дитиною, можна

Вправи для подолання агресії:

“Намалюй свою злість”

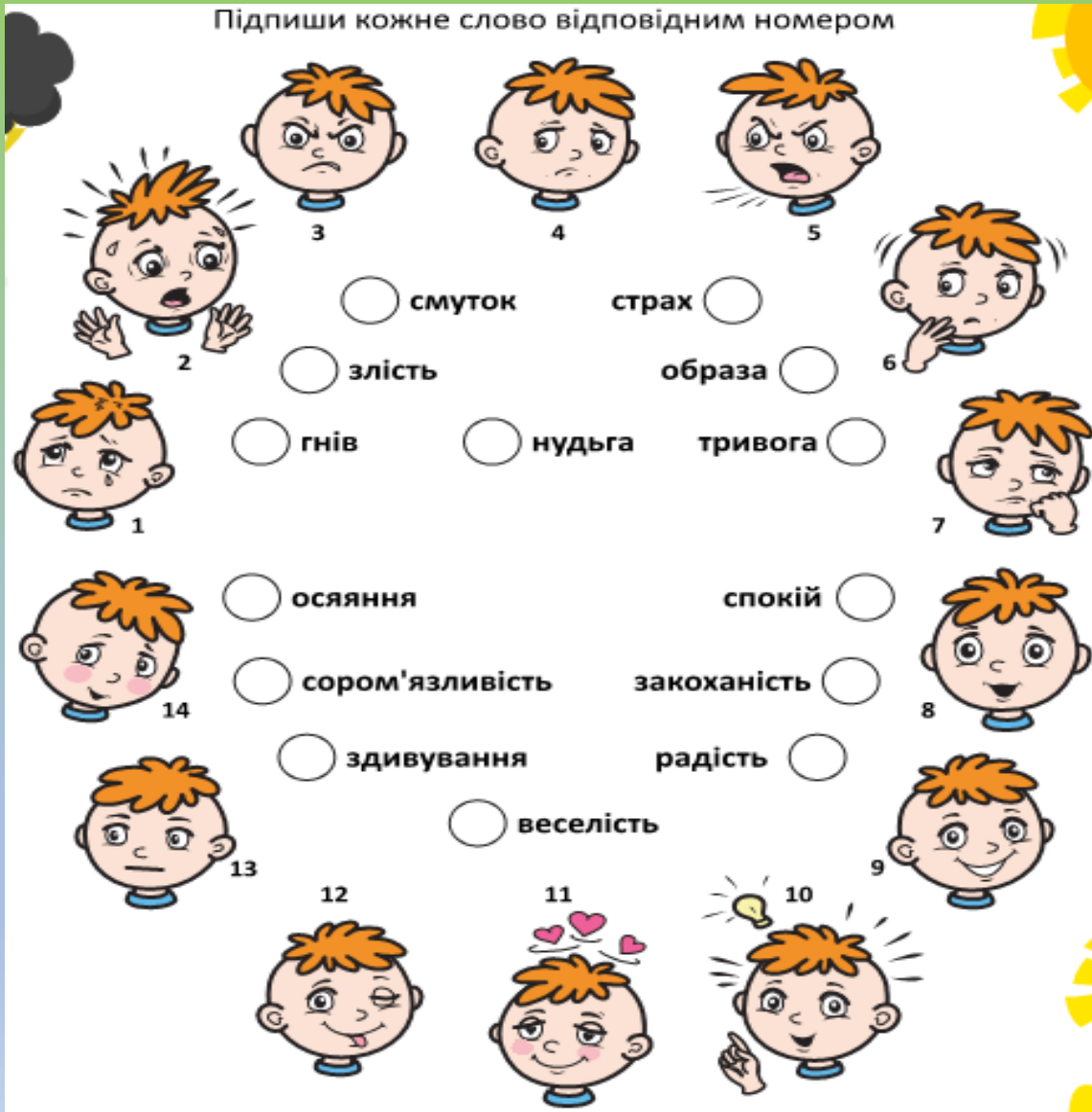
Коли дитина сердиться і починає неприйнятним чином проявляти свою злість (б'ється, кусається, кричить і т.п.), запропонуйте їй намалювати свою злість. Дайте аркуш паперу і олівці, бажано воскові. Не втручайтеся у процес малювання, просто спостерігайте.

“Розтирання паперу”

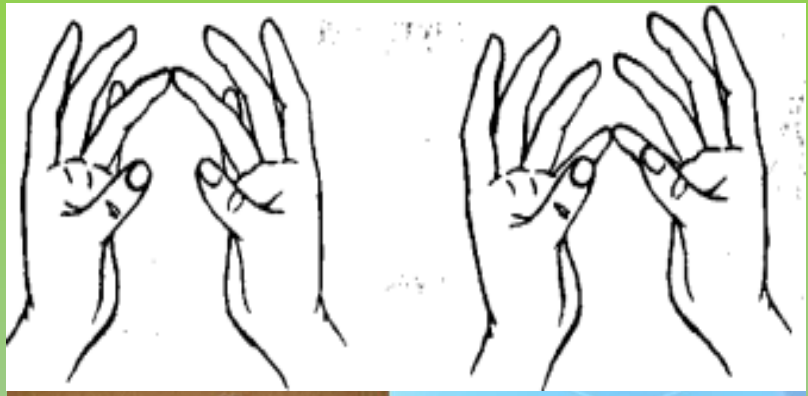
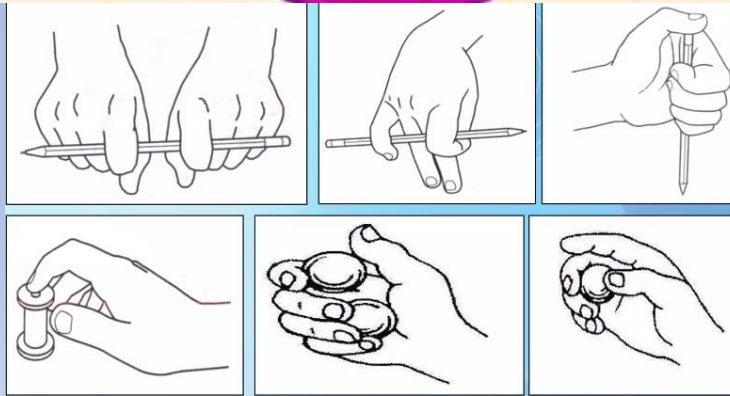
Аркуш паперу тріть в кулаках, роблячи рухи, ніби ви перете одяг. Коли папір стає геть м'яким, малюйте по ньому акварельними фарбами. Малюнки будуть дуже цікавими, фарба розтечеться по зім'ятому папері різними візерунками.

“Ураган”

Сядьте навпроти учня і запропонуйте йому вас здути. Нехай він набере в легені побільше повітря і як слід дме на вас – а ви при цьому робіть вигляд, що пручаєтеся потокам повітря.

Пальчикова гімнастика – розвиває мовні центри, стимулює розвиток мови, готує руку до письма, розвиває координацію та ін.

Розфарбовування та робота зі шнурівкою

Кінезіологія – наука про розвиток головного мозку через рух. Під впливом кінезіологічних тренувань міжпівкульної взаємодії утворюється єдність мозку щодо діяльності двох його півкуль, тісно пов'язаних між собою системою нервових волокон (мозолисте тіло, міжпівкульні зв'язки). Доведено: щоб діти краще вчилися, їм необхідно більше рухатися.

- Розвиток межпівкульної спеціалізації.
- Синхронізація роботи півкуль.
- Розвиток загальної та дрібної моторики.
- Розвиток пам'яті, уваги, уяви, мислення.
- Розвиток мови.
- Формування довільності поведінки .
- Зняття емоційної напруженості.
- Створення позитивного емоційного настрою.
- Профілактика дислексії і дисграфії.

Покликання на використані джерела:

1. <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>
2. <https://imzo.gov.ua/osvita/zagalno-serednya-osvita/korektsiyni-programi/programi-z-korektsiyno-rozvitkovih-zanyat-dlya-ditey-iz-zatrimkoyu-psihichnogo-rozvitku/>
3. <https://childdevelop.com.ua>
4. <https://www.educ.com.ua>
5. <https://wordwall.net/uk>
6. <https://learningapps.org/createCollection.php>

Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Видання 2-ге, виправлене, доповнене. Львів: «Новий світ – 2000», 2020. 264 с.

Дякую за увагу!

